

AZ EMBER ÖSSZEFÜGGÉSE AZ ELEMI VILÁGGAL

HATODIK ELŐADÁS. DORNACH, 1914. november 22.

A világ, mint a kiegyensúlyozó hatások eredménye

Tartalom: A luciferi és arimáni erők hatása az étertestben. A tevékenységek három alapformájának „életkorbeli különbsége”: az akarat mint gyermeki gondolkodás, az érzés mint öreg akarat. Az átalakulás törvénye az étertestben. Lucifer fiatalító hatása az akaratban; Arimán megkeményítő hatása a gondolkodásban; mindkettőjük hatása az érzés területén és az étertest alakításában; ezeknek a hatásoknak a szükségszerűsége. Az Én teljes felvirágzása csak a fizikai testben lehetséges, nem az étertestben. A természeti szellemek Arimánon keresztül hatása az étertestre, és segítségük a testbe való reggeli visszatéréskor. Az étertest Lucifernek köszönhető kiszabadulása különös élmények során. A mesék lényege: a fizikai testen kívüli élmények leírása. Lucifer és Arimán hatása az asztráltestre a tudat szempontjából (a fizikai test: forma és erő; az étertest: mozgás). Éber tudat: Arimán az erősebb; alvó tudat: Lucifer az erősebb; álomtudat: kettőjük közti egyensúly. - Kötelesség és jog. A jogok és a kötelességek követelményének kora váltakozik egymással. A kötelesség megértése: Lucifer megszabadítása; a joggal kapcsolatban a józanság: Arimán megszabadítása. A forradalmi-katonai (luciferi) és a konzervatív-békés (arimáni) korszakok váltakozása. Manicheizmus; kapcsolat a művészettel.

A tegnapi közlésekből azt a következtetést vonhatják le, hogy maguk a testi formáink is luciferi és arimáni erők együttes tevékenységének eredményeként keletkeztek.

Éppen a mi korunkban egészen fontos tudni a luciferi és arimáni erők e kölcsönhatásáról, hiszen csak ilyen módon jöhet létre az emberiségben fokozatosan azoknak az erőknek a megértése, melyek a lét külső fantazmagóriája mögött hatnak. Tudjuk, hogy nem szabad Arimánt gyűlölni és tartani Lucifertől, mivel ezek az erők a világban csak addig károsak, amíg azokon a területeken működnek, melyek nem a sajátjuk. Erről sokat beszéltem tavaly Münchenben. Itt is rámutattunk erre.

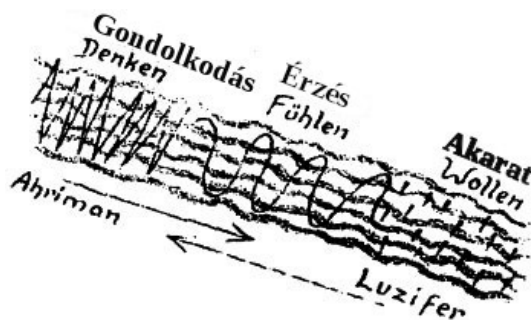
Tegnap megvizsgáltuk, hogy az ember fizikai, térbeli teste hogyan alakítja ki formáit a luciferi és arimáni erők egymás elleni harca következtében. Ez az emberi életben a legkülsőségesebb dologra való utalás volt, ahol Lucifer és Arimán saját szerepüket játssza. Tudják, hogy nekünk sokkal nagyobb fokban van dolgunk az ember életében a belső világgal, ha a fizikai testtől az étertesthez fordulunk. Az étertest bizonyos fokig a fizikai test szobrása. Az étertest összenő az általános éteri világgal, mint egy önmagában mindig mozgékony éteri szervezet támasztja alá a fizikai szervezetünket. Ezzel az étertesttel kapcsolatban el kell mondanunk, hogy benne, éppen úgy, mint ahogyan a fizikai test esetében láttuk, luciferi és arimáni erők hatnak, úgyhogy az ember éteri lényként is – ezt alá kell húzni – a luciferi és arimáni erők egymás elleni harcának szférájába van állítva.

Ahhoz, hogy elmagyarázzuk, hogyan megy ez végbe, fordítsuk figyelmünket az emberi lény három alapvető tevékenységére, melyeket az ember már nem fizikai lényének minőségében hajt végre: az akaratra, az érzésre és a gondolkodásra. Ezeket az akaratokat, érzéseket és gondolkodásokat

természetesen nem látjuk, ha az embert csak fizikai testének viszonyában vizsgáljuk. Csak közvetve, mivel a fizikai test ilyen vagy olyan fiziognómiai kifejeződésre tesz szert, a gesztusok és hasonlók révén ennek a fizikai testnek a jelzéseiből következtethetünk arra, hogy milyen az ember belső világa. De az étertest, mint belső mozgékonyással rendelkező organizmus, már állandó közvetlen kifejeződése az ember gondolkodásának, érzésének és akaratának.

A gondolkodással, érzéssel és akaráttal kapcsolatban a külső tudomány nehézségeket tapasztal, és a filozófiai rendszerekre tekintve észrevesszük, hogy egyes filozófusok az akaratot, mások a gondolkodást veszik alapul. Vannak olyanok is, akik az érzésre tekintenek legfontosabb erőként. De mivel az emberben a gondolkodás, érzés és akarat egységet képez, ezek a filozófiai rendszerek erről az egységről semmilyen igazi fogalmat nem tudnak képezni. Ez a képtelenség, hogy valamilyen helyes fogalmakat alkosson a gondolkodás, érzés, akarat viszonyáról az emberi életben, hasonlít ahhoz, amit akkor éreznek, amikor nem képesek az emberről általában fogalmat alkotni. Nem tudom pontosan – mondja a filozófus –, hogy az emberi léleknek inkább akarat, érző vagy gondolkodó természete van, inkább az egyik vagy a másik? Ez ugyanaz, mintha valaki ezt mondaná: én valóban nem tudom pontosan, micsoda az ember; egyvalaki javasolja, hogy megmutat nekem egy embert, és megmutat egy kicsi lényt, egy ötéves gyermeket, azt mondva eközben, íme az ember. – A másik szintén meg akarja nekem mutatni az embert és egy olyan lényt mutat, aki sokkal nagyobb, mint egy gyermek, egy közepes életkorú embert. A harmadik is kijelenti, hogy meg akarja mutatni nekem az embert, viszont egy egészen más lényt vezet hozzám, ráncos arccal és ősz hajjal, stb. És most igazából nem tudom, mi az az ember. Három különböző lényt mutattak nekem! – De hiszen ezek mindhárman emberek, nem igaz? Csak az egyikük fiatal, a másik idősebb, a harmadik egészen öreg. Kinézetük alapján nagyon különbözőek. És csak e három korosztály egymás mellé állításával lehet megtudni, hogy mi is az ember.

De ugyanez a helyzet az akaráttal, érzéssel és gondolkodással. Köztük az a különbség, hogy az akarat ugyanaz a lelki tevékenység, mint a gondolkodás, csak még egészen fiatal, gyermeki. Ha pedig az akarat idősebbé válik, érzésbe alakul, az egészen idős akarat pedig gondolkodás lesz. És csak az életkorbeli különbség az akarat, érzés és gondolkodás között, csak az, hogy ezek együtt léteznek a lelkünkben, vagyis ezeknek a megnyilvánulásoknak az életkora teszi ezt a kérdést ilyen nehézé. De már beszéltünk arról – ezt elolvashatják „A szellemvilág küszöbén” c. könyvemben – hogy ahogy kilépünk a fizikai világból, a statikusság helyett elkezd hatni az átalakulás törvénye. Itt minden átalakul. Az öreg hirtelen fiatallá válik, a fiatal öreggé stb. Úgyhogy valójában a három lelki tevékenység egyidejűleg tud bennünk fellépni: az akarat, ami hol fiatal akaratként, hol érettebb akaratként, azaz érzésként, és végül mint öreg akarat, egészen öreg akaratként, vagyis mint gondolkodás nyilvánul meg. Itt az egyik életkora egyesül a másikkal, mindez folyékony. Ez az ember étertestében zajlik.

Ugyanakkor ez az átalakulás önmagától nem tud megvalósulni. Aminek egységes lelki tevékenységnek kellene lenni, a megszokott életben nem lép a tudatunkba, nem tudjuk a tudatunkba vezetni. Ha az étertestet egészében vizsgálánk, mint valami mozgékonyat, folyékonyat, ha szimbolikusan mint valami

folyamatos áramlatot ábrázolnánk, a lelki tevékenység olyan áramlataként, ami a szokott életben egyáltalán nem lép a tudatba, akkor az étertestnek ebbe az áramlatába, ebbe a folytonos, időben áramló mozgásába felváltva hatolna be a luciferi és az arimáni tevékenység.

A luciferi tevékenység az akaratot fiatallá teszi. A mi luciferiséggel áthatott lelki tevékenységünk az akarat. Ha a lelki tevékenységünkben a luciferiség van túlsúlyban, ha a lelkünkben csak Lucifer tesz erőfeszítést, akkor ez akaratként jelenik meg. Lucifer a lelki tevékenységünk áramlatára fiatalítóan hat. Ha pedig a lelki tevékenységünkre Arimán gyakorol hatást, akkor megkeményíti a lelki tevékenységünket, ez öregszik; ez a gondolkodás. Ez a gondolkodás, a gondolatok birtoklása a szokásos lelki életben egyáltalán nem lenne lehetséges, ha Arimán az erőit nem terjesztené ki az étertestben. A lelki életben, amennyiben az az étertestben él, nem lehet Lucifer és Arimán nélkül boldogulni.

Ha Lucifer teljesen ki lenne taszítva az étertestünkből, akkor nem lenne meg az akarathoz szükséges luciferi tűzünk. Ha a lelki életünkből teljesen ki lenne űzve Arimán, akkor sosem tudnánk kifejleszteni a gondolkodás hidegét. Közöttük középen van az a terület, ahol harcolnak egymással. Itt Lucifer és Arimán áthatja egymást, a tevékenységük egymásban játszódik. Ez az érzés régiója.

Valójában az emberi étertest úgy jelenik meg, hogy benne észlelni lehet a luciferi fényt és az arimáni keménységet. Ha az emberi étertestet szemlélik, akkor az nem olyan rendezett, mint itt (a rajzon), ahol az étertest szimbolikusan van ábrázolva. Rendezetlenség uralkodik benne. Vannak benne olyan zárványok, ahol az étertest átlátszatlan, hasonlítanak – úgy mondanám – a jégvirágokra. Az étertestben olyan alakzatok jelennek meg, mint a jégvirágok az ablakon. Ezek megkeményedések az étertestben. Az ilyen helyeken az étertest átlátszatlan. De ilyen módon valósul meg az étertestben a gondolatok élete. Az étertestnek ezek a megfagyott részei bizonyos helyeken Arimán hatása alá kerülnek, aki a gondolkodás segítségével küldi oda az erejét.

Más helyeken az étertest olyan, hogy egészen fényes, vákuumszerű helyek vannak benne, ezek átlátszóak, csillognak és fénylenek. Oda Lucifer küldi be sugarait és erejét, ezek az étertest akaratú központjai. Közöttük pedig, ott, ahol szakadatlan tevékenység valósul meg, az étertestben látni lehet, ahogy a megkeményedett helyeket ilyen világos helyek ejtik foglyul és feloldják azokat. Állandó megkeményedés és ugyanakkor feloldódás folyik. Ez pedig az érzés-tevékenység kifejeződése az étertestben.

Így elmondhatjuk: nemcsak a fizikai test formái függenek a luciferi és arimáni erők kölcsönös tevékenységétől, amely lebontja vagy megteremti az egyensúlyt, hanem az egész étertestben is működnek ezek a luciferi és arimáni erők. Ha az arimáni erők vannak túlsúlyban, akkor ez gondolkodásként jelenik meg; ha a luciferi erők, akkor ez akaratként; ha pedig az egymás elleni harcuk kiegyenlítődik – ez az érzés megjelenése.

Íme ilyen módon megy végbe az étertestben a luciferi és arimáni erők kölcsönhatása. Bizonyos értelemben ezen erők hatásának az eredményei vagyunk, és hozzájuk képest egy köztes pozíciót foglalunk el.

Azt is tudnunk kell, hogy a mindabban, ami itt lejátszódik, az Énünk nem mindig vesz teljesen részt. A földi Énünk, melyre csak a földi evolúció során tettünk szert, teljes értékű tevékenységet és teljes tudatot csak a fizikai testben tud fejleszteni. Az étertestben ezt csak a Jupiter-korszakban tudja megvalósítani, úgyhogy az ember saját Énje az étertestben zajló összes dologban nem nyilvánít közvetlen tevékenységet. Ha a világ fokozatos fejlődésében az arimáni és luciferi erők nem vettek volna részt, az ember egészen másmilyen lény lenne; akkor a fizikai testében lehetnének észleletei, de saját gondolatokkal nem rendelkezne. Csak ezért vannak gondolatai, mivel az étertestére Arimán tud hatni. Akarati impulzusai pedig azért vannak, mivel az étertestére luciferi erők hathatnak. Ezeknek az erőknek kell itt hatniuk.

Világosnak kell lenni számunkra annak is, hogy a földi tudatunk teljességében nem tudunk az étertestbe leereszkedni. Teljes Éntudatunkat csak a fizikai testben tudjuk megvalósítani. Az étertestbe teljességgel leereszkedni nem tudunk. Ezzel az étertesttel merülünk bele a világba, ahol mi magunk teljes egészében nem vagyunk jelen. És Arimán közreműködésekor, aki a gondolatok létrehozását teszi lehetővé az étertestünkben, nemcsak a mi gondolataink lépnek az étertestünkbe. Lucifer közreműködésekor, aki az akarat formálódását teszi lehetővé az étertestünkben, nemcsak a mi akarati impulzusaink lépnek az étertestbe. Ugyanez a helyzet az érzéssel, azzal a területtel, ahol egymással szemben küzdenek. Olyan mértékben, ahogyan az étertestünkben Arimán él, az étertestünkkel a természetszellemek, a természet elemi szellemeinek, a föld, a víz, a levegő és a tűz szellemeinek szférájába merülünk. Nem tudunk erről, mivel az Énünkkel nem tudunk az étertestünkbe merülni. De a helyzet mindig az, hogy az étertestünkben mint gondolaterő nem csak az él, amit mi magunk gondolunk, hanem a természeti szellemek hatása is behatol oda. És minden alkalommal, amikor az ember találkozik ezekkel a természeti szellemekkel, beszámolhat arról, hogy valami olyat élt át, amit a szokásos Én-tudatban nem sikerült neki átélni. Ezekkel az elemi szellemekkel találkozik, amikor a szokásostól eltérő állapotban van, amikor az éterteste egy kissé kiszabadul a fizikai testből.

Milyen módon tud ez végbemenni? Látják-e, az ember éterteste kapcsolatban áll az egész környező éteri világgal, és a körülötte lévő természeti szellemek egész szférájával is. Tegyük fel, hogy egy ember megy nappal az utcán. Amikor a szokott tudatállapotában megy az utcán, az éterteste helyes módon helyezkedik el a fizikai testén belül, és az Énjével azt észleli, amit éppen ebben az Én-tudatban lehet észlelni.

Most pedig feltételezzük, hogy éjszaka megy az úton. Ha az ember éjjel meg az úton, akkor egészen sötét van, és némely embert félelem, rettegés fogja el. És a rettegés, félelem ilyen állapotának

következtében, ennek a sajátos állapotnak a következtében az embert Lucifer különleges módon megragadja, az ember étertete kiszabadul a fizikai testből, melynek köszönhetően ez a kiszabadult étertést, kiemelkedve a fizikaiból, most a környező éterei világgal léphet kapcsolatba.

Tegyük fel, hogy az ember temető közelében megy el, ahol a nemrég meghaltak sírjainál még étertettek vannak. Itt olyan állapotban, amikor az étertete kilazult, észlelhet valamit azok közül a gondolatok közül, amelyek még a halottak éterteteiben jelen vannak. Tegyük fel, hogy egészen a közelmúltban halt meg valaki, aki nem fizette meg a tartozását, és tartozásának gondolatával halt meg. Ez a gondolat még mindig jelen lehet a halott étertestében. Az ember magától értetődően nem tud ilyen gondolatot észlelni a másik étertestében, ha az ő saját étertete nincs kiszabadulva, ugyanakkor az általam leírt állapotban észlelheti. Kapcsolatba léphet a másik étertestével. és ezért észlelheti ezt a gondolatot: „Adósságot csináltam”. És most, mivel benne a luciferi erő mindentől megerősödött, megjelenhet benne az érzés: meg kell fizetnem az adósságot.

Így élhet meg az ember az étertestében valami olyat, amit sohasem élt volna át fizikai testében a normál életben. Az ilyen élmény az ember szokásos életében nem mindennapi, ezért az ember tudatába valami egészen jelentős dolog kerül, ha ezt átéli. A tudatba kerül, amit az ember tud: te valami olyat tapasztalsz meg, amit a szokásos életedben nem tudtál megtapasztalni. Az ember úgy érzi, hogy a testén kívül van, szokatlan helyzetnek érzi. Valahol máshol van, nem a testében, és késztetést érez arra, hogy visszatérjen a testébe, szenvedélyesen vágyik arra, hogy segítsenek neki visszatérni a testébe.

Az olyan érzés, amilyenje most van, a szenvedélyes törekvés, hogy visszatérjen a testébe, néhány elemi szellemet, természeti szellemet idéz meg, amelyek számára az embernek ez az érzése ennivaló, táplálék. Idejönnek, lévén hogy idevonzotta őket ez az érzés: vissza szeretnék térni a fizikai testembe. – Eközben ők segítenek megtalálni az utat visszafelé a fizikai testbe. Amikor az ember a szokásos módon alszik, akkor könnyen megtalálja az utat visszafelé, de ha valami olyat él át, amit vázoltunk, akkor nehéz megtalálnia az utat visszafelé. De az ember ezt nem úgy észleli, mint ahogy az étertestben észlelhetné; imaginatív módon, képekben észleli. Feltűnik valaki – éppen ez a természeti szellem – lehet, hogy bárányt legeltető pásztor képében, és tanácsot ad: „Menjél egy bizonyos kastélyhoz. Odaviszlek téged a kocsimon” – vagy valami ehhez hasonlót.

Az ilyen képzetekkel valami mást is össze lehet kapcsolni. Előfordulhat, hogy az elhagyott testet, a testet, amin kívül is van élménye, egy kastélynak képzelel el, melyből – oda belépve – ki kell menteni valakit. Így néz ki imaginatív módon ez a szenvedélyes törekvés a fizikai testhez és a természeti szellem segítségével. Akkor az ember visszatér a fizikai testbe, más szavakkal, felébred.

Az olyan emberek, akik valóban átélték ezt, azért beszélnek az ilyen élményekről, mert érzik, hogy egy halott gondolataival kerültek kapcsolatba. Ezt mondják maguknak: ez valami olyannak volt az érzékelése, ami nem csak bennem van; ez nem csak valami álmodozás volt bennem, nem, ez egy olyan érzés volt, hogy kapcsolatba léptem valamilyen, kint a világban zajló folyamattal. – Ez természetesen képekben fejeződik ki, de emögött egy bizonyos folyamat áll. Szeretném felolvasni önöknek egy ilyen kép leírását. Egy ember beszél arról, amit átélt, és ez hasonlít arra, amit felvázoltam. Megközelítőleg így vázolja ezt: „Katona voltam, és megkaptam az elbocsátást. Egyszer az úton találkoztam három emberrel. Ki akartak

ásni egy halottat a sírból, mivel az három márkával adósuk maradt. Megsajnáltam, és kifizettem helyette a tartozást, hogy hagyják békén a halottat, és többé ne zaklassák a sírjában. Tovább ballagtam. Találkoztam egy idegen emberrel, akinek sápadt volt az arca. Azt javasolta, hogy üljek be az ólomhintóba, és utazzak vele egy kastélyba. A kastélyban egy hercegnő élt, aki azt mondta, hogy csak ahhoz megy feleségül, aki ólomhintón érkezik hozzá. Az ember odament a kocsishoz és azt mondta: hajts amilyen gyorsan csak tudsz keletre. Egy juhász is odajött, aki juhokat terelt, és ezt mondja: Én Ravensburg grófja vagyok. És megparancsolta a kocsisnak, hogy még gyorsabban hajts. Megérkeztünk a kapuhoz, zajt hallottunk, és kinyílt a kapu. A hercegnő kérdezni kezdte a férfit, hogy honnan jött, hogyan tudott az öregemberrel megérkezni, és akkor észrevettem, hogy az, aki engem hozott, egy szellem volt. Aztán sikerült bejutni a kapun, és ennek a kastélynak az urává váltam.” Más szavakkal, visszatért a saját testébe. Itt van önök előtt egy olyan élmény leírása, mint amilyenről beszéltem.

És mi ez az esemény, amikor valakivel valami hasonló történik, és utána mesél erről? Ez a mese.

Így keletkeznek a mesék, és sehogy másként. Minden más, amit a mesék keletkezéséről mondanak – pusztán fantázia. Minden valódi mese azt bizonyítja, hogy létezik az ember fizikai testén kívüli élmény, ráadásul az étertest valamilyen módon kiszabadul és az ember kapcsolatba lép a külső étervilággal. Ilyen módon történik az ember külső étervilághoz való kapcsolódása az étertestén keresztül.

Ugyanakkor az ember a külső éteri világgal még más módon is kapcsolatba lép. Ott lép kapcsolatba, ahol – mondhatni – féltudatos tevékenység folyik, Énnel félig áthatva. Így történik a beszédnél. Nem olyan tudatosan beszélünk, mint ahogy gondoljuk. Nem igaz, hogy a beszéd a hatalmunkban van, hogy hozzánk tartozik. A beszédben éteri erők vannak, a beszédben meglehetősen nagy része van a tudattalannak. Az Én nem teljesen ereszkedik a beszédbe. Amikor beszélünk, akkor az étertestünkkel a környező éteri világgal lépünk kapcsolatba. Mint individuumok, megtanulunk gondolkodni, de beszélni nem. A karmának köszönhetően tanulunk meg beszélni, amely az élet ismert körülményeibe állít bennünket. Abnormális állapotban, amikor az étertest kiszabadul, természeti szellemekkel lépünk kapcsolatba. Ha nem csak egyszerűen csendben gondolkodunk, hanem beszélünk, akkor a népszellemekkel lépünk kapcsolatba. És anélkül, hogy a tudatunkba lépnének, az étertestünkben vannak. Az, ami ilyen formában él az emberben, olyannyira kevésbé tartozik az Én tudatos tevékenységéhez, mint az, amit az ember meseként mond el.

Leírtuk azt a szerepet, amelyet Lucifer és Arimán az ember étertestében játszik. De luciferi és arimáni erők az asztrálestben is hatnak. Ha az ember asztrálestét tanulmányozzuk, rá kell mutatnunk a legkiemelkedőbbre abból, ami az ember asztrálitást jellemzi a Földön. Ez a tudat. A fizikai testben a leglényegesebb a forma és az erő; az étertestben a mozgékonyság, élet; az asztrálestben a tudat. De az emberi testben nemcsak egy tudatállapot van, hanem kettő: a szokásos éber tudatállapot és az alvásállapot. Ugyanakkor rá kellene irányítani a figyelmet, hogy lényegében ezeknek az állapotoknak az egyike sem teljesen természetes. A kettőjük közti köztes állapot lenne számunkra természetes, amelyben tudatosan sohasem élünk.

Ha mindig éberek lennénk, akkor aligha sikerülne emberekként a megfelelő rendben áthaladni az életben az életkorok váltásán. Csak annak köszönhetően tudunk egyáltalán fejlődni, hogy bennünk

mintegy állandóan jelen van valami kevésbé éber a nappali éberségünkhöz képest. Kérdezzék meg magukat, mennyire gondolják, hogy fejlődnek, az élet mindennapi tapasztalatait kapva és elsajátítva? Ezzel inkább a kíváncsiságunkat, a szenzáció-éhségünket tudjuk kielégíteni. De abból, amit az éber életben tapasztalunk, milyen keveset lehet a fejlődés szolgálatába állítani! Csak attól fejlődünk, hogy amikor ébren vagyunk, mindig marad bennünk valami alvó. Nem elalvásra gondolok; ha az ember napközben éber, valami alvó marad benne. És ez az alvó úgy hat, hogy nem marad meg gyermeknek, hanem tovább fejlődik.

Ami az asztrálestünk segítségével általunk tudatosodik – az teszi ki a szokott éber állapotunkat. De ez a szokott éber állapot olyan, hogy túl erősen vagyunk benne éberek. A szokott éber állapotban túl erősen átadjuk magunkat a külvilágnak, túlzottan kilépünk a külvilágba. Miért történik ez? Ez azért történik, mert az éber tudat Arimán erős hatása, túlsúlya alatt él. Éber tudat = Arimán.

Más a helyzet az alvás tudatállapotával. Alvó állapotban túl kevésbé vagyunk éberek. Itt mindent kizárólag a saját fejlődésünkért, saját magunkért teszünk. Itt magunkban, túl erősen magunkban vagyunk, hogy az egész tudat kiálljon. Az alvási tudatban Lucifer van túlsúlyban. Az alvás alatti tudatállapot = Lucifer.

Így helyzetünk az asztrálestünk viszonyában olyan, hogy amikor éberek vagyunk, Arimán dominál Lucifer felett, amikor pedig alszunk, Lucifer dominál Arimán felett. Egyensúlyban csak akkor vannak, amikor álmodunk: itt ellensúlyozzák egymást, egyensúlyban vannak tartva. Itt azok a képzetek, melyeket Arimán idéz elő a nappali tudatban, melyeket ő körvonalaz és kristályosít, feloldódnak, és ismét mozgékonyra tesznek szert Lucifernek köszönhetően. Minden képekben jelenik meg, ráadásul nem hagyja, hogy merev képzetek stádiumába fagyjanak, hanem ismét kiszabadulnak és önmagukban mozgékonyra válnak. Ugyanúgy, mint a mérlegnél, ahol az egyensúly egyetlen támaszponton vagy vonalban van, amikor a mérleg mindkét oldala egyformán van terhelve, úgyhogy itt nem egyszerűen nyugalomról van szó, hanem egyensúlyról, ugyanúgy az emberi életben is nem nyugalomról, hanem egyensúlyról van szó. És a két erő, ami itt hat a mérlegre, melyek közül hol az egyik, hol a másik van túlsúlyban – ez Lucifer és Arimán. Éber tudatban Arimán kelyhe a túlsúlyos, alvó tudatban Lucifer kelyhe. Csak a köztes állapotban, amikor álmodunk, a mérleg fel-le billen, nincsen nyugalomban, hanem fel-le billen.

De ha az emberi élet magasabb szférába emelkedünk, Lucifer és Arimán ott is áthatja a világot. Az életben két fogalomnak hatalmas jelentősége van. Az egyik közülük a kötelesség fogalma, vagy ha vallásos szempontból közelítünk, a parancsolat fogalma. Ebben az értelemben beszélünk a kötelességekről is. A másik fogalom, amit itt meg akarunk vizsgálni – a jog fogalma. Ha meggondoljuk, hogy milyen szerepet játszik az emberi életben a kötelesség és a jog fogalma, a jogé, az embernek erre vagy arra való joga, akkor gyorsan meggyőződnek, hogy a jog és a kötelesség poláris fogalmak, ellentétek, és az ember hajlamos arra, hogy felváltva, egyszer inkább a kötelességnek megfelelően cselekszik, máskor inkább a jognak megfelelően. Mindenesetre olyan korban élünk, amikor az ember szívesebben beszél a jogairól, mint a kötelességeiről. Az emberek különböző területeken érvényesítik jogukat. Vannak joguk a munkásoknak, a nőknek stb.

A kötelesség a joghoz képest ellenkező fogalom. Korunk különbözik attól a jövő kortól, amikor az antropozófiai spirituális világnézet hatása alatt a kötelességekhez komolyabban fognak viszonyulni. És csak a jövőben, bizonyára a távoli jövőben fognak olyan mozgalmak létezni, ahol egyre kevésbé a jogok követelésére kerül majd a hangsúly, mint inkább a kötelesség parancsára. És akkor a kérdést így fogják feltenni: milyen kötelességeik vannak a nőknek vagy a férfiaknak ezen vagy azon a helyen? Akkor a kötelességérzet kora jön el a jogokért való harc korának helyére.

Életünkben a jogok és a kötelességek poláris ellentétekként, polaritásokként hatnak. Mondhatjuk: ha az ember a lelkében a kötelességre hajlik, akkor figyelme önmagáról kifelé irányul. Kant ezt grandiózus módon fejezte ki, a kötelességet egy hatalmas istennőhöz hasonlítva, akire így tekint az ember: „Kötelesség! Te magasztos, hatalmas név, amiben nincs népszerűség, tetszetősség, te alázatot követelsz...” Az ember a kötelességre úgy tekint, mint valami a szellemi világ területéről való ragyogó valamire. Vallásos megközelítésben a kötelességre olyan impulzusként tekint, amelyet a felsőbb Hierarchiák helyeztek rá. A kötelességnek alávetve magát az ember a kötelességérzetet követi, önmagából kilép. És ez a „önmagából-való-kilépés-a-kötelességérzék-nyomába” már valami olyan, ami kivezeti az embert a szokásos önösségből.

De a hétköznapi önösségből való ilyenfajta kivonulás, az átszellemiesítésre való törekvés olyan helyzetbe hozhatja az embert, hogy elveszítheti lába alól a talajt, ha csak azt a tendenciát követi, hogy önmagából kifelé törekedjen. Az ember elveszítené a súlyát, ha mindig kifelé törekedne önmagából. Ezért az embernek, alávetve magát a kötelességnek, meg kell próbálnia megtalálni magában azt a segítséget, amely súlyt adna neki, ha a kötelességnek van alávetve. Schiller egy gyönyörű kifejezést talált erre, mondván, hogy az ember legszebb viszonyulása a kötelességhez az lenne, ha megszeretné ezt a kötelességet.

Ezzel a gondolattal sok mindent elmondtunk. Ha az ember azt mondja, hogy tanulja megszeretni a kötelességet, akkor ezzel együtt önmaga fölé emelkedik azzal a szeretettel együtt, amellyel más esetben csak önmagát szeretné. A szeretetet, amely a testében élt és egoizmus volt, kívülrre viszi, szereti a kötelességet. Amennyire önös a szeretet, annyira luciferi erőnek minősül. De ha az ember kivezeti ezt az önszeretetet önmaga határain túlra, és a kötelességet úgy szereti, mint ahogy egyéb esetben csak saját magát szeretné, akkor megváltja Lucifert, kiviszi őt a kötelesség területére, és Lucifert a kötelesség cselekedeteiben és impulzusaiban joggal rendelkező lényé teszi.

Ha viszont az ember ezt nem tudja megtenni, ha nem tudja a szeretetet önmaga határain túlra kivezetni és a kötelességre irányítani, akkor csak önmaga szeretetére van ítélve. Ha nem képes megszeretni a kötelességet, akkor alá kell rendelődnie a kötelességnek, akkor a kötelesség rabjává válik, akkor a kötelesség embereként szárazzá, érzéketlenné, hideggé és józanná válik, függetlenül a kötelességnek való odaadottságtól. Arimáni módon érzéketlenné válik, még ha követi is a kötelességet.

Arimán → Kötelesség ← Lucifer

Látják, a kötelesség mintegy középen áll. Ha alávetjük magunkat neki, akkor megsemmisíti a szabadságunkat. A kötelesség rabjává válunk, mivel az egyik oldalról a kötelességhez Arimán közeledik

az impulzusaival. De ha feláldozzuk magunkat a kötelességnek, feláldozzuk az egoisztikus szeretet erejét, akkor ezzel a szeretet melegét hozzuk a kötelességhez, és ennek következtében, a Lucifer és Arimán közötti egyensúlynak köszönhetően, megtaláljuk a kötelességhez való megfelelő viszonyt. Így morális területen az egyensúly állapotát állítjuk fel Lucifer és Arimán között. Arimán, kívül tartózkodva, a szellemiben kiszárít bennünket a kötelességgel, melynek alá kell vetni magunkat, úgyhogy a kötelesség megfoszt bennünket a szabadságtól. De szeretetet irányítunk felé a saját organizmusunkból, önmagunkat visszük felé. Lucifer és Arimán harcának eredményeként eljutunk a kötelességhez való helyes viszonyhoz. Emellett bizonyos értelemben Lucifer megváltóivá is válunk. Ha elkezdjük szeretni a kötelességeinket, akkor ez azt jelenti, hogy beköszöntött a pillanat, amikor elősegítjük a luciferi hatalom megváltását. Ebben a pillanatban kivezetjük önmagunkból az Arimánnal való harcra azokat a luciferi erőket, amelyek ellenkező esetben mintegy elvarázsolódva egoisztikus szeretetre lennének ítélve, bennünk tartózkodva. Ennek köszönhetően megváltjuk az egoisztikus szeretetbe belevarázsolott Lucifert, kiszabadítjuk őt, ha megtanultuk szeretni a kötelességünket.

Schiller „Az emberek esztétikai neveléséről” szóló leveleiben ugyanezt a kérdést teszi fel: hogyan emelkedik fel az ember a kötelességnek való szolgálai alárendeltségből az iránta való szeretetig? Csak ő nem használ eközben olyan kifejezéseket, mint Lucifer és Arimán, mivel ezeket a dolgokat nem kozmikus szemszögből értelmezte. Ugyanakkor Schillernek ez a figyelemre méltó, az ember esztétikai neveléséről szóló levele teljesen lefordítható lenne a szellemtudomány nyelvére is.

A jog esetében a helyzet az, hogy amikor különösen hangsúlyozzák a jogot, akkor az rögtön Luciferrel kapcsolódik össze. Az embernek nem kell tanulnia szeretni a jogát; enélkül is szereti, és egészen természetes, hogy szereti a saját jogát. A Lucifer és a jog közötti természetes kapcsolat ebben az érzésben, a jog érzésében jelenik meg. És mindenütt, ahol jogokról van szó, Lucifer is beszél. Néha még külsőleg is nyilvánvalóvá válik, hogy ennek vagy annak a jognak a propagandája luciferi hatalom sugallatára zajlik. Itt arról van szó, hogy a joghoz való viszonyban ellensúlyt találjunk, vonzzuk oda Arimánt, hogy ellenpólust képezzünk a joggal összekapcsolódott Lucifernek. És ezt annak segítségével tudjuk megtenni, ami a szeretet ellenpólusa. A szeretet belső tűz; ellenpólusa a hideg egykedvűség, a megbékélés azzal, amit a világhoz hoz nekünk, annak megértése, ami a világban végbemegy, a józan nyugalom. Ahogyan ezt az értő nyugalmat alkalmazzuk a jogainkra, hívjuk kívülről Arimánt. Csak itt nehezebb őt felismerni. Megváltjuk a tiszta külső léttől, önmagunk belsejébe hívjuk, a joggal kapcsolatos szeretettel melegítjük fel. A józanságban Arimán hidege van jelen. Megértve azt, hogy mi megy végbe a világon, összekapcsoljuk értő szeretetünk melegét azzal, ami kívül, a világban hidegként áll. Akkor váltjuk meg Arimánt, amikor értéssel állunk ellen annak, ami zajlik, amikor nemcsak jogokat követelünk magunknak, az önmagunkkal szembeni egoisztikus szeretetből kiindulva, hanem meg is értjük, mi megy végbe a világban.

Ilyen a Lucifer és Arimán közötti örök harc a világban. Az ember itt az egyik oldalról megnyilváníthat konzervatizmust, megtanulva a körülményeket úgy érteni, ahogyan azok a kozmikus, karmikus szükségszerűségből végbemennek. Ez az egyik oldal. Másfelől az ember érezheti mellkasában a folyamatos megújulás vágyát, a forradalmiság áramlatát. A forradalmi áramlatban Lucifer él. A konzervatív áramlatban Arimán él. És az ember a jogi életének megvalósításában ezeken az ellentéteken belül él.

Ilyen módon látjuk, hogy a jogok és a kötelességek ellentétet képeznek Lucifer és Arimán között. És csak akkor tanuljuk meg megérteni ezeket a dolgokat, megérteni, hogy milyen helyet foglal el az életben az emberi fizikai test, étertest, asztrálest, milyen helyzetet foglal el a világban a jog és a kötelesség a jogi életben, ha megismerkedünk a szellemi erők kölcsönös hatásával és mindenekelőtt azon szellemi erők kétoldalú hatásával, melyeknek egyensúlyi helyzetre van szükségük.

Pontosan ugyanúgy, ahogyan a fentieket vizsgáltuk, azt, ami azoknak a szellemi erőknek a hatása alatt áll, melyeknek egyensúlyra van szükségük, lehet vizsgálni azt is, ami a világban a morális életünkben poláris ellentétekként zajlik. Az egész morál, az etika, az erkölcsi élet, amely a kötelesség princípiuma vagy a jog princípiuma alapján polarizált, csak akkor lesz érthető, ha figyelembe vesszük Arimán és Lucifer átható befolyását. Ugyanígy az emberek történelmi életében is a konzervatív-békés, úgymond arimáni mozgalmak felváltására katonai-forradalmi, luciferi mozgalmak jönnek. Ez szintén a luciferi és arimáni közötti egyensúly felállítására való törekvés megjelenése. Nem fogjuk megérteni a világot, ha nem az ellentétek megismerésével vizsgáljuk. Az, ami a külvilágban fellép, ellentétekben, valójában dualisztikus módon áll előttünk. És ebben a tekintetben a manicheizmus, a helyesen értett manicheizmus, mely dualisztikus, teljesen megalapozott. Hogy ez a manicheizmus hogyan igazolható a spirituális monizmus szférájában, erről a jövőben még a legkülönbélebb aspektusokból fogunk beszélni.

Ezekben az előadásokban azt terveztem önöknek megmutatni, hogy a világ a kiegyensúlyozó kölcsönhatás eredménye. A kiegyensúlyozó kölcsönhatás hasonló eredménye mutatkozik meg a művészet életében is. Ebből a szemszögből fogjuk vizsgálni a művészetet és fejlődését a világban, és azt a részvételt, melyet a különböző szellemi erők töltenek be az emberi művészet fejlődésében.

A fordítás alapja: http://bdn-steiner.ru/modules.php?name=Ga_Book&Id=158&Bid=1
Fordította orosz nyelvről: Rákos Éva